

Landskapsinventering av området Dragsvik-Ekåsen

Copyright © Pöyry Environment Oy

Alla rättigheter förbehålls. Det här dokumentet eller någon del därav får inte kopieras eller reproduceras i någon form utan skriftligt lov av Pöyry Environment Oy.

Copyright © Pöyry Environment Oy

INNEHÅLL

1	INLEDNING	3
2	LANDSKAPSMÄSSIG ANALYS	3
2.1	Områdets läge	3
2.2	Landskapsprovinser	4
2.3	Mark- och berggrund samt höjdförhållanden	4
2.4	Vattenförhållanden och klimat	6
2.5	Vegetation	6
2.6	Landskapets spatiala gestaltning	7
2.7	Markanvändningens historia	8
3	HISTORISKA VÄRDEN	1
3.1	Värdefulla bebyggda miljöer av riksintresse	1
3.2	Fasta fornlämningar	2
4	LANDSKAPSMÄSSIGT VIKTIGA DELOMRÅDEN OCH STADSBILDSMÅL	3
4.1	Parker och trädgårdar	3
4.2	Vyer	5
4.3	Trädbestånd och trädspaljéer	1
5	SLUTSATSER	2
6	KÄLLOR	3

Bilagor

1

Karta över landskapets nuläge

1 INLEDNING

Denna landskapsinventering har utförts som utgångspunkt för den ramplan och det utkast till detaljplan som skall uppgöras för Dragviks garnisonsområde samt Ekåsens sjukhusområde. Till målområdet för landskapsinventeringen hör Ekåsens sjukhusområde, garnisonsområdet i Dragvik samt det obebyggda området mellan garnisonsområdet och stamväg 25.

Syftet med inventeringen har varit att skaffa basuppgifter om landskapets nuläge, särdrag och kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Den byggnadshistoriska och arkeologiska inventeringen samt naturinventeringen av området har uppgjorts som separata delar.

Landskapsinventeringen har som konsultarbete utförts av hortonom (YH), landskapsarkitektstud. Kaisa Junkkonen och landskapsarkitekt MARK Heidi Ahlgren från Pöyry Environment Oy. Projektchef vid utarbetandet av stomplanen och detaljplaneutkastet och utvecklingsplanen har varit arkitekt Heikki Hirvonen från Pöyry Environment Oy.

2 LANDSKAPSMÄSSIG ANALYS

2.1 Områdets läge

Det analyserade området ligger nordost om centrum i Ekenäs stad. Områdets omfattning är ca 70 hektar. Analysområdet avgränsas i norr av Raseborgsvägen och Langansbölevägen, i väster av Älgvägen och i öster av den tallbevuxta åsen i Dragvik. I söder gränsar området till Dragvik sund.

Det analyserade området ligger i fortsättningen av Salpausselkä I, på ett mot söder slutande sluttningssområde. Områdets avstånd från Ekenäs centrum är ca 5 km.

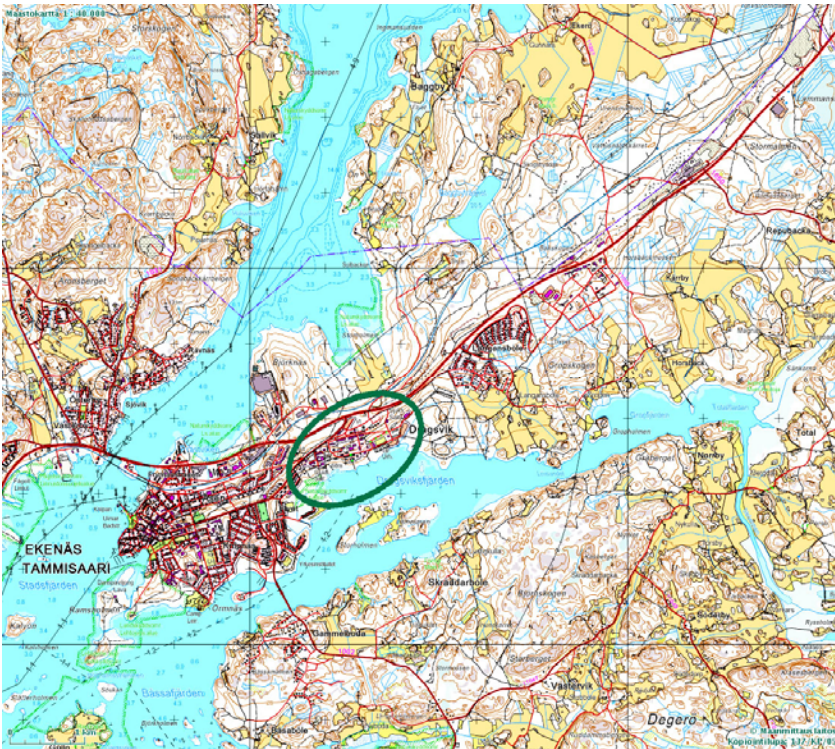

Bild1. Målområdets läge.

Bild 2. Flygbild över området.

2.2 Landskapsprovinser

Finland är indelat i tio landskapsprovinser. Ekenäs hör i den indelning i landskapsprovinser som uppgjorts av miljöministeriet till det Södra kustlandet och där till Finska vikens kustregion. Det södra kustlandet är till sin höjdbild huvudsakligen låglänt, men i sin detaljrikedom mycket omväxlande. Området är forntida havsbotten. Ekenäs skärgård är synnerligen stor och mångfacetterad. Fortsättningen av Salpausselkäs första randbildning via Hangö udd ut på öppna havet är en landskapsmässig kuriositet. Det finns ganska mycket lundar (Ympäristöministeriö 1992, s.18)

2.3 Mark- och berggrund samt höjdförhållanden

Den forntida strandvallbildningen i målområdet bildar huvuddragen i områdets topografi. De högsta delarna i inventeringsområdet, åsens krön, reser sig till en höjd av 25 m. Ett mer vidsträckt område, platån på brinken – på nordöstra sidan av garnisonssjukhuset är på 20 m höjd ö.h.. Åsens krön har stigit upp ur Litorinahavet ca 2400 f.Kr. enligt en grov tidsbestämning och den nämnda platån på nivån 20 m ca 1700 f.Kr. (Timo Jussila, s.3). Den tvärgående ås som korsar området är en randsandsformation, som på vardera sidan av bildningen sänker sig till sand och då man kommer till vattenranden, till gyttja. I norra delen av området finns det dessutom moränmarker och på de mest låglänta ställena i terrängen gyttja-finsand. På stranden kan man i övergångszonen mellan gyttja och sand klart lägga märke till den gamla strandbrinken. Berggrunden i planeringsområdet består av granit (berggrundskarta 1:100 000, GTK).

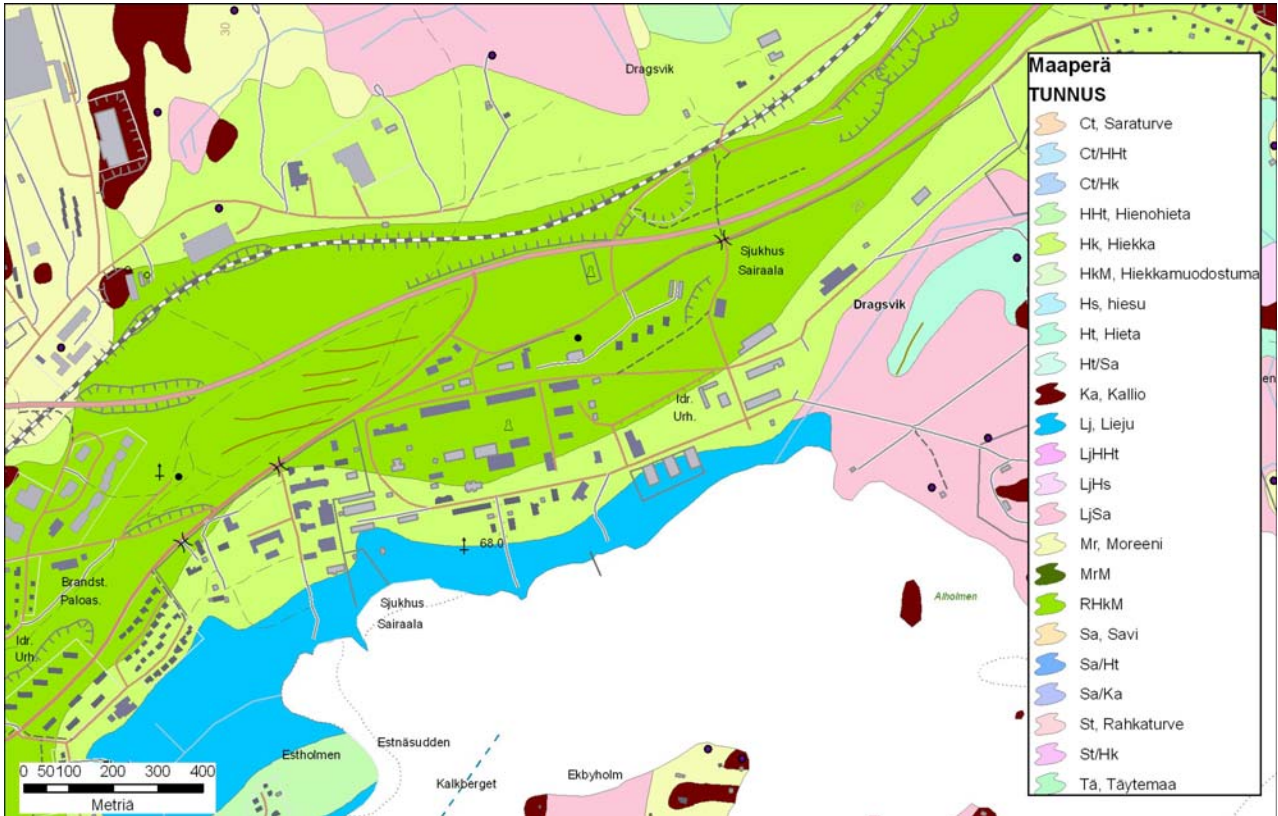

Bild 3. Markgrund. (Karta: GTK)

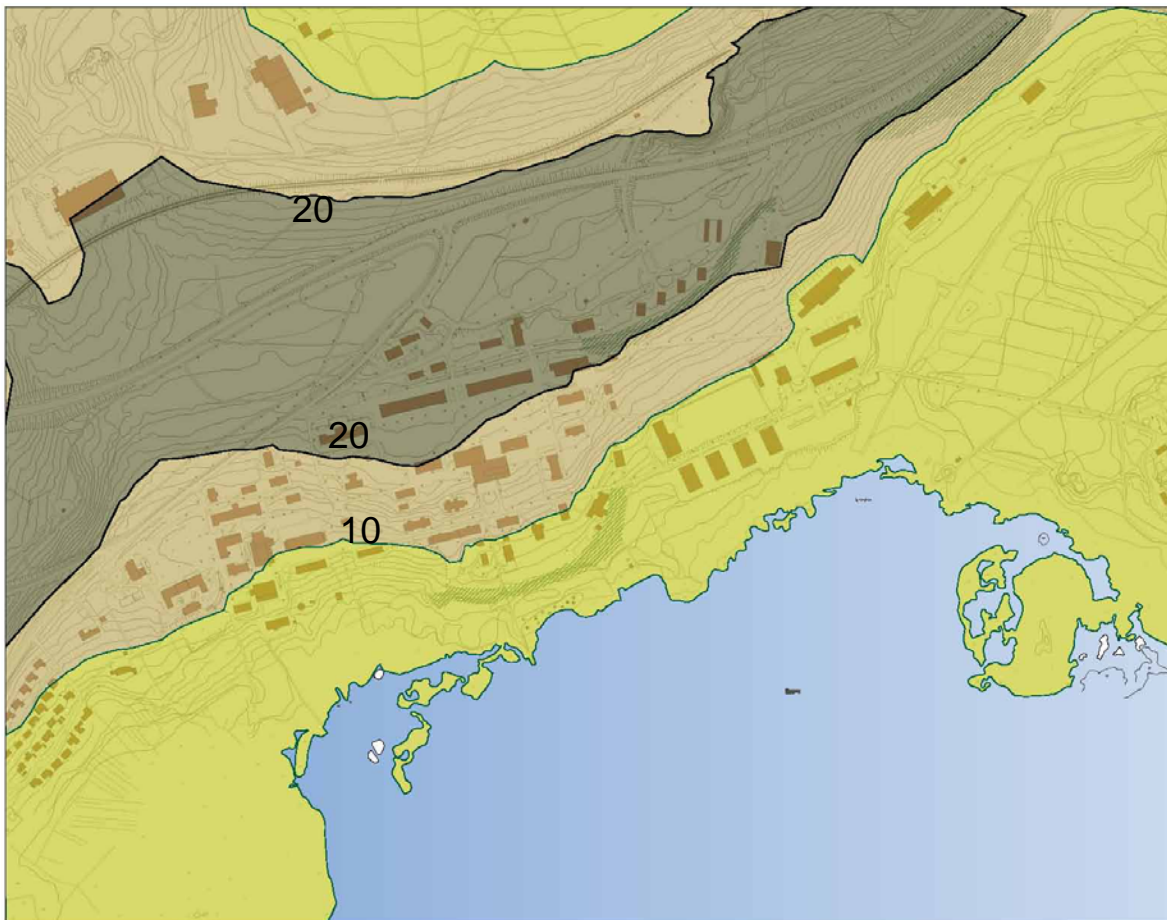

Bild 4. Höjdförhållanden

2.4 Vattenförhållanden och klimat

På området finns det utöver havsviken, som är belägen på dess södra sida, inga betydande vatten. Planeringsområdets norra del är grundvattenområde.

Ekenäs hör till ekbältet, dvs. den hemiboreala klimatzonen och vegetationen är i snitt yppig. Klimatet på målområdet är relativt mildt och nederbördsmängden hög. Analysområdets läge vid stranden av det öppna havet påverkar områdets vindförhållanden och mikroklimat. På hösten uppvärmer havsvattnet, som är varmare än omgivningen, klimatet lokalt och på våren kyler havet, som är kallare än omgivningen, klimatet lokalt. De framför liggande öarna och den täta stranddungen skyddar området mot havsvindarna.

2.5 Vegetation

Det Södra kustlandets landskapsprovins hör till det hemiboreala ekbältet och vegetationen är i snitt yppig. Man påträffar lundvegetation och skogarna är i allmänhet grandominerade barrskogar, men i trädbeståndet förekommer det på sina ställen ädla lövträd. Kärrrens andel är mindre än i landets övriga delar: de mest typiska kärrtyperna är skogskärr (Ympäristöministeriö, s.18)

Över Ekåsen-området har det som utgångsarbete för detaljplaneringen gjorts en särskild naturinventering (biolog, FM Lauri Erävuori), där också vegetationen behandlas mer ingående. I inventeringen har man i fråga om vegetationen koncentrerat sig på att inventera biotyper samt hotade och fridlysta arter i området. Huvudvikten i inventeringen lades vid orörda eller därmed jämförbara miljöer i synnerhet i strandområdet. På kasernområdet och sjukhusområdet inventerades kulturarterna.

Vegetationen i inventeringsområdet norra delar, i närheten till landsvägarna är talldominerad åshed, som inte har särskilda naturvärden. Vegetationen på kasern- och sjukhusområdet består av en gammal kulturmiljös grönområden, vårdade gräsplaner och parker samt igenvuxna gamla ängs- och trädgårdsområden. Sjukhusområdets västra kant är förvildad trädgård, där vegetationen är yppig och gamla trädgårdsarter förekommer allmänt (Erävuori, s. 7)

De viktigaste naturvärdena begränsar sig till inventeringsområdets gränser; Sjukhusområdets stranddelar är delvis naturreservat (klibbalskärr). En motsvarande fuktig miljö, präglad av gamla klibbalar, finns på stranden i inventeringsområdets östra del, men i form av en miljö, som klart spjälkts upp på en mindre yta. På området i fråga förekommer det också rikligt med stora almar (Erävuori, s.11)

Bild 5. Skyddsområdet på stranden. (Bild: Lauri Erävuori)

2.6 Landskapets spatiala gestaltning

Dragsviksfjärdens vattenyta bildar den största öppna landskapsrymden i området och områdets grundnivå. Den strandzon som gränsar sig till den, är med undantag av en liten sandstrand huvudsakligen vassruggar, som då de växer ändrar strandens landskapsrymd, så att den blir mera sluten (*bild 6*). Största delen av sjukhusets och garnisonens områden är öppen eller halvöppen kulturmiljö, som karaktäriseras av höga trädbestånd och öppna gräsplaner (*bild 7*). I områdets norra och nordöstra delar är landskapet halvöppen hedskog, som delvis används som övningsområde av försvarsmakten.

Bild 6. Strandens vassruggar på försommaren

På garnisonsområdet begränsas landskapsrymderna av trädspaljéer och de militärt komponenterade historiska byggnaderna. De på gräsgrund växande trädgrupperna bildar halvöppna rymder i det i övrigt i huvudsak öppna landskapet. Sjukhusområdets landskap består av öppna parker och gräsplaner, som har gjort tjänst som rekreations- och förströelseplatser för patienterna och sjukhusets personal. Då man går söderut från kasernområdet avgränsar den trädbevuxna slutningen en öppen gräsplan, som på stranden åter övergår i en sluten strandskogsdunge. Mellan stranddungen och gräsplanen ligger en brant, som klart kan särskiljas i landskapet. Mellan bostadsbyggnaderna och stranden ligger tydliga gårdsområden, som gränsar till byggnaderna och strandskogen. Söder om den bebyggda miljön i västra kanten av garnisonsområdet finns ett gammalt ängsområde som håller på att växa igen. Åtminstone en del av det ängsartade området har varit kasernpersonalens trädgård.

Bild 7. Vy från garnisonens södra väg. De stora tallarna avgränsar den öppna landskapsrymden.

Garnisonsområdets axiala vägnät och fornstrandzonens höjdförhållanden i relation till vattenytan har varit ägnade att öppna fina vyer och skapa korridoraktiga landskapsrymder från strandvägen till havet. I detta nu är de strandträdungar som bildar den slutna landskapsrymden på sina ställen så täta att man gått miste om en del av vyerna.

2.7 Markanvändningens historia

Ekenäs är en av de äldsta städerna i Finland, den svenske konungen gav staden stadsprivilegier år 1546. I den byggnadshistoriska inventering som utförts som grund för områdets detaljplaneringsarbete (ark. Leena Suomela) har områdets historiska skeden behandlats mer ingående. I jämförelse med Ekenäs historia är Ekåsen-områdets historia relativt kort. Fram till 1910-talet var området närmast skogbeklädd ås och utan detaljplanering fram till dessa dagar. Området har bebyggts under åren 1912-1980 och det har länge varit ett för utomstående stängt garnisons- och sjukhusområde. (Suomela, s.4)

3 HISTORISKA VÄRDEN

3.1 Värdefulla bebyggda miljöer av riksintresse

Dragsviks kasernområde samt Ekenäs sjukhusområde är kulturhistoriskt värdefulla miljöer av riksintresse. De kulturhistoriskt värdefulla miljöerna av riksintresse presenterar hur mångfacetterad vår miljö är och ger en god uppfattning om Finlands historia och utveckling. Avsikten är att man på dessa områden och i dessa objekt försöker bevara byggnader, konstruktioner och miljö så väl som möjligt. Ändringar och eventuell kompletterande bebyggelse får inte stå i konflikt med dessa kulturmiljövärden (Rakennettu kulttuuriympäristö 1993)

”Dragsviks kasernområde byggdes för de ryska trupperna 1911-12. Kasernerna är i ofoderat rödtegel. Allt som allt finns det ett trettiotal byggnader. I den östra änden av garnisonsområdet finns det dock en byggnad med anknytning till militärlivet, som är ansevärt äldre. Dragsviks kaptensboställe grundades redan på 1600-talet och dess sidobyggnad i trä, som uppfördes 1792, är museum. Under tiden mellan kriget var kasernområdet fångläger för de röda. Till kasernområdet ansluter sig Ekåsens mentalsjukhus på dess västra sida, som 1924 till en början inrymdes i tegelkaserner som uppförts av ryssarna. Byggnaderna renoverades för sjukhusbruk under ledning av E.A. Kranck. Sjukhusets huvudbyggnad i tre våningar blev färdig 1930 (A. Mörne). På området finns dessutom en rad bostadsbyggnader för personalen från 1940- och 1950-talen.”

Också i landskapsplanen har området uppmärksamats med märkningen ”område som är viktigt med tanke på kulturmiljön eller landskapsvärden”. Som planeringsbestämmelse i den mera detaljerade planeringen skall man beakta särdragen i kulturmiljön och trygga att viktiga landskaps- och kulturvärden bevaras. I den mera detaljerade planeringen skall man bedöma och sammanjämka markanvändningen enligt det användningsändamål som anvisats i landskapsplanen samt landskaps- och kulturvärden.

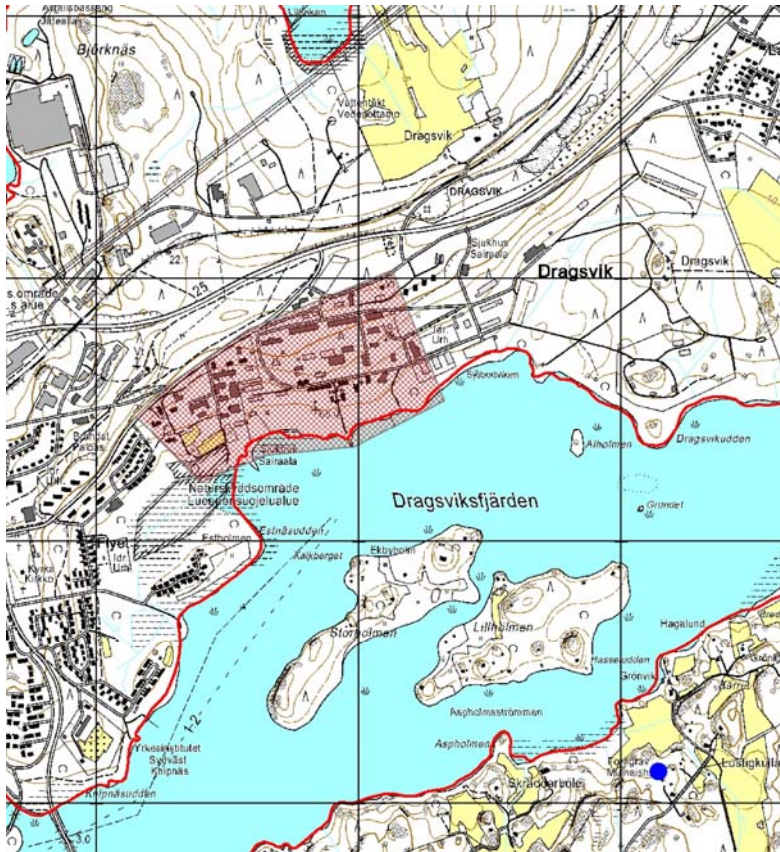

Bild 8. Den historiskt värdefulla miljön av riksintresse. (Källa: miljöministeriets databas Herta.)

3.2 Fasta fornlämningar

Lagen om fornminnen (295/63) fredar fasta fornlämningar och förbjuder åtgärder som hotar deras bevarande. Över området har till grund för detaljplaneringsarbetet utarbetats en inventering av fornlämningar (Timo Jussila, Mikroliitti Oy). I den östra delen av området, öster om korsningen mellan Gamla Baggbyvägen och Langansbölevägen ligger på det jämna krönet av "åsen" (Salpausselkäs randmorän) massgraven för de röda som arkebuserades år 1918 och gravminnesmärket. Med undantag av massgraven upptäcktes det inte någonstans på området något skulle tyda på fornlämningar från någon tid. Den nämnda massgraven är inte någon egentlig, i fornminneslagen avsedd fornlämning. Enligt de anvisningar som erhållits av Museiverket skall den skyddas med andra medel. (Jussila, s. 5)

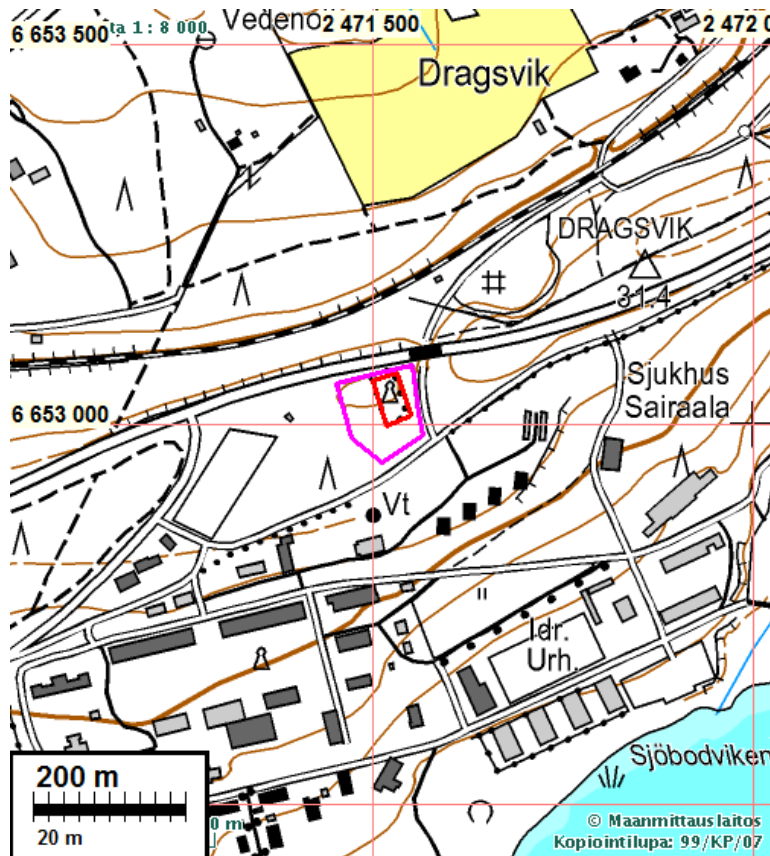

Bild 9. Massgraven och skyddsområdet utmärkta på kartan. (Källa: Rapporten över inventering av fornlämningar)

4 LANDSKAPSMÄSSIGT VIKTIGA DELOMRÅDEN OCH STADSBILDSMÅL

I detta stycke beskrivs målområdets delområden och avges rekommendationer om skyddet och vården av landskapet i områdena. En analys av landskapets nuläge har visats på en särskild karta (bilaga 1).

4.1 Parker och trädgårdar

På såväl Ekåsens sjukhus som garnisonens område finns det parkartade miljöer, som är av såväl praktiskt, landskapsmässigt som historiskt värde. Ekåsens sjukhus nuvarande huvudbyggnad uppfördes år 1930 efter ritningar av Axel Mörne, som verkade som arkitekt på Socialstyrelsen. Typiskt för Mörnes arkitektur är den nyklassicistiska exteriören: symmetri, klara linjer, pelare, ljus färgsättning. Byggnadernas allmänna karaktär är lätt: fönstren är nära fasadens yta, varvid ytterväggens tjocklek och tyngd inte framhävs. (Suomela, s. 17)

Parkerna i sjukhusmiljön fungerar som rekreationsområden för patienterna och personalen. Parken framför sjukhusets huvudingång samt grönområdena på strandsidan utgör också en viktig del av sjukhusmiljöns kulturhistoriskt värdefulla helhet. Det rekommenderas att de bevaras öppna och vårdade också i framtiden. Det öppna, parkartade området på norra sidan av huvudbyggnaden skapar rymd och luftighet åt den imposanta byggnaden. På området har det troligen under dess skeden i historien funnits mer planteringar, som med tiden har försvunnit. Utgående från symmetrin i vegetationen framför sjukhuset är det också möjligt att parken har haft drag av en för sin tid typisk formträdgård.

Bild 10. Sjukhusets huvudbyggnad och den framförvarande parken. (Bild: Leena Suome-la)

Kuverna 11-12. Parkområden på strandsidan om sjukhuset.

Garnisonsområdets landskapsmässiga drag bildas av gräsplaner och planterade träd- och buskgrupper. Byggnaderna på området med undantag av officersklubbens hus är i öst-västlig eller nord-sydlig riktning och vägnätet på området följer också axialitetsprincipen. De viktigaste särdragen i miljön med tanke på bevarandet av områdets kulturhistoriska karaktär är axialiteten, vyerna mot havet, parkkaraktären och öppenheten i grönområdena, vilka borde bevaras då området utvecklas.

Bild 13. Garnisonsområdets parkartade halvöppna miljö.

4.2 Vyer

Vid planeringen av området är det viktigt att beakta att de nuvarande historiska rödtegelbyggnaderna och det nya byggnadsbeståndet passar ihop samt strandområdets landskaps- och naturvärden och möjligheter. Vägnätet och placeringen av nybyggnaderna kan planeras så att de fortsätter den för området typiska axialiteten, varvid man också får de bästa möjligheterna att öppna upp utsikt mot havet från såväl vägen som bostadsbyggnaderna.

Den nuvarande strandskogen är på sina ställen så tät att utsikten mot havet från den sydligaste vägen åtminstone sommartid har gått förlorad (*bild 14*). Med beaktande av behoven att skydda klibbalskärret i strandskogen kan man försiktigt gallra trädbeståndet vid stranden och öppna upp utsiktsaxlar. Vid sjukhuset skulle en gallring av strandskogen på sina ställen öppna upp vyer till sjukhusets parkområden och göra området trivsammare. Man bör dock undvika en överdriven gallring av strandskogen, för skogen har förutom naturskyddsvärdena en skyddande inverkan på mikroklimatet i området. Det är möjligt att i framtiden räta ut den väg som längs västra sidan av garnisonsområdet leder till stranden, och som i detta nu böjer av mot öster och genom att öppna trädbeståndet längs den här vägen kan man åstadkomma en oavbruten utsiktsaxel till havet ända från Raseborgsvägen. Den havsutsikt som avgränsas av den trädspaljé mellan bostadsbyggnaderna som leder till havet är med tanke på områdets anda betydelsefull och värd att bevara.

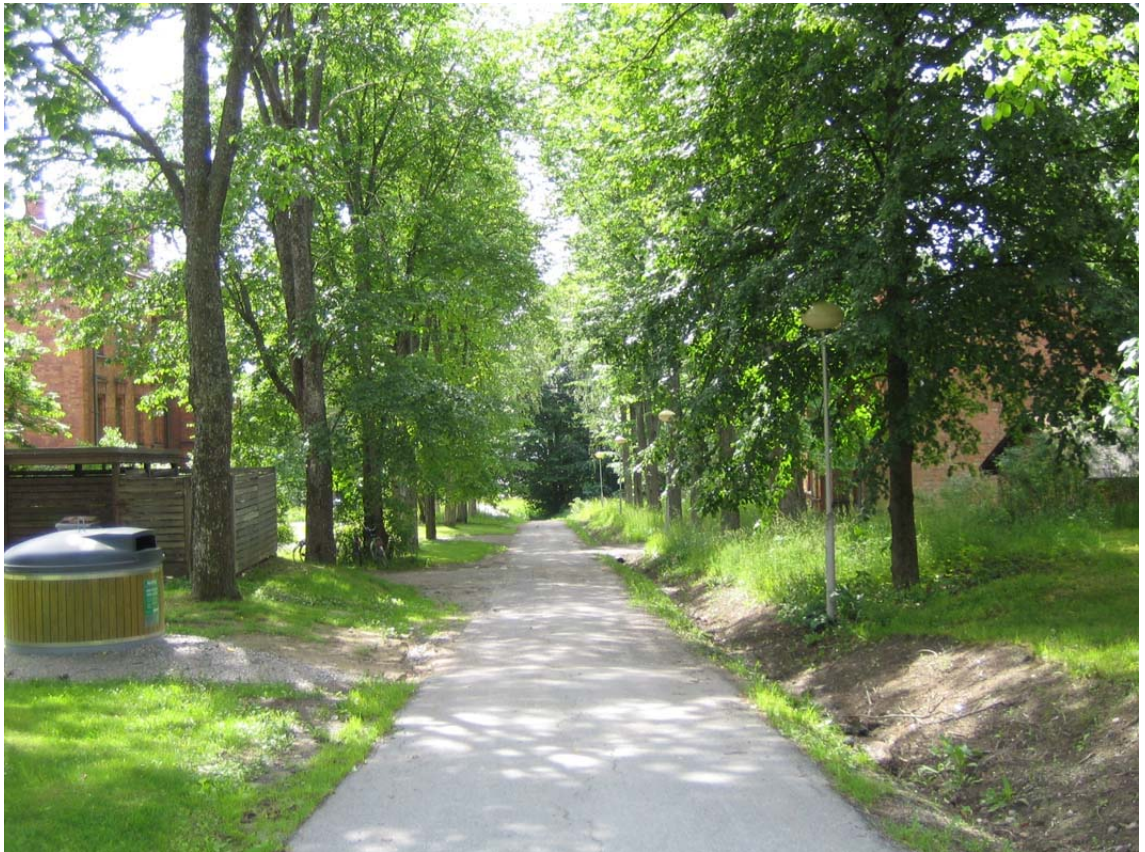

Bild 14. En möjlig framtida havsutsiktsaxel.

Bild 15. Från området öppnar det sig få vyer mot havet. De existerande öppna vyerna borde bevaras.

4.3 Trädbestånd och trädspaljéer

På Ekåsens sjukhus och garnisonens område finns det ett flertal stora, gamla tallar och ädelträd samt trädspaljéer, som är en del av områdets kulturhistoriska miljö. Trädgrupperna och de enstaka gamla träden på gräsgrund är en väsentlig del av den halvöppna parkartade miljö, som är typisk för området. En del av trädbeståndet härstammar från de tider då området bebyggdes och en del har planterats senare.

Vid planeringen av området borde man beakta åtminstone de största ädelträden och i mån av möjlighet sträva till att bevara dem. Den gamla ek som växer framför officersklubben är jämförelsevis en av de mest representativa individerna för sitt trädslag. Andra landskapsmässigt betydelsefulla trädgrupper är de gamla ekar, som växer bland annat på sjukhusområdet och på de öppna ängsartade områdena, de silverpilar som växer på garnisonsområdets västra sida och vid den väg som från sjukhuset leder till stranden. De ur landskapssynpunkt betydelsefulla träden och trädspaljéerna har utmärkts på kartan Landskapets nuläge (bilaga 1).

Bilderna 16 och 17. Den gamla eken framför officersklubben och almarna längs vägen till sandstranden.

På inventeringsområdet är trädspaljéerna betydelsefulla ur landskapssynpunkt och de framhäver rätlinjigheten i vägnätet och områdets militärarkitektur. De viktigaste trädspaljéerna är raden av silverpilar längs vägarna till stranden på sydöstra sidan av sjukhuset (bild 17) och de grova almar och alar som växer mellan bostadsbyggnaderna (bild 16).

Bild 18. Silverpilar längs vägen till stranden.

5 SLUTSATSER

Vid sidan av de historiska byggnaderna är landskapet och miljön en väsentlig del av värdena i det kulturhistoriskt värdefulla området av riksintresse. Landskapselementen i Dragsviks garnisonsområde och Ekåsens sjukhusområde har skapat en ståtlig inramning åt arkitekturen och de borde därför som en del beaktas då området utvecklas. I samband med den noggrannare planeringen av området skall landskapet beaktas som en helhet. För området utarbetas en landskapsvårdplan, som syftar till att anvisa de med tanke på naturen i området väsentligaste och med tanke på bevarandet värdefullaste dragen och framhäva dem.

Möjligheterna att utnyttja parkerna i sjukhusområdet för rekreation kan förbättras genom att utveckla de gamla trädgårdsområdena på södra sidan av området för rekreativ bruk eller exempelvis odlingsbruk för de boende. Garnisonsområdets öppna och parkartade karaktär borde bevaras också i framtiden. Områdets gamla trädbestånd kan i mån av möjlighet bevaras som stomme för grönområdesstrukturen. Det är skäl att kontrollera de gamla trädens skick regelbundet och ersätta de som är i dåligt skick med nya planteringar. Enstaka träd och trädspaljéer kan, om man så önskar, framhävas genom belysning. Stranden kan i framtiden utvecklas som rekreativ- och grönområde genom att dra en enhetlig passage till området med beaktande av områdets naturskyddsvärden. Vyerna mot havet kan öppnas genom att på sina ställen gallra trädbeståndet på stranden. Ny byggnation får inte sluta till viktiga utsiktlinjer.

Öppenheten och naturenligheten på de nuvarande bostadsbyggnadernas gårdar kan utgöra en utgångspunkt vid planeringen av anlagda grönområden också i framtiden. Vid valet av växtarter i området är det möjligt att gynna de arter som redan nu förekommer på området i synnerhet vid planeringen av träd. I avgränsningen av gårdarna fungerar naturliga buskplanteringar bättre än staket, som inte heller i detta nu förekommer i omgivningen.

Bild 19. Gårdsvy vid bostadshuset.

6

KÄLLOR

Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alue työryhmän mietintö II. Ympäristöministeriö, mietintö 66/1992.

Erävuori, Lauri. Luontoselvitys, Tammiharju-Dragsvik asemakaava. Pöyry Environment Oy 2008.

Jussila, Timo. Asemakaavoitettavan alueen muinaisjäännösinventointi. Dragsvik-Tammiharju. Pöyry Environment Oy 2008.

Suomela, Leena. Dragsvik-Tammiharjun alueen rakennushistoriallinen selvitys. Pöyry CM Oy 2008.

Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16. Museovirasto ja ympäristöministeriö 1993.

Markgrundskarta. GTK.

Miljöministeriets databas Hertta.

1:100 000 berggrundskarta. GTK.